TREMTINYS

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d. **Nr. 29 (170)** 1995m. rugpjūtis

Kęstutis GENYS

Ant bedugnės krašto!..

Kai ant bedugnės krašto
Visa mūsų tauta,
Mes kovą turim tęsti,
Ilsėtis nėr kada...

Jei pasiduosim-- žuvę,
Mūsų lemtis grasi,--
Su išrautais liežuviais
Paliksime visi...

Kolaborantai gudrūs--
Žadės, meluos, apgaus...
Jeigu nebūsim budrūs--
Su šaknimis išraus...

Mes ant bedugnės krašto--
Ilsėtis nėr kada...
Mes kovą turim tęsti,
Miegosim-- žus tauta!

1994 09 21

Rimanto DICHAVIČIAUS nuotr.

Prezidentui *A.Brazauskui*
Ministrui Pirmininkui *A.Šleževičiui*
Teisingumo Ministrui *J.Prapiesčiui*
Kultūros Ministrui *J.Nekrošiui*
Valstybės Saugumo Gen.Direktoriui *J.Jurgeliui*
Kultūros Ministerija *J.Glemžai*

Vilnius, 1995m. liepos 28d.

A K T A S

Mes, Balys Gajauskas, Antanas Šimėnas, Petras Musteikis, Bernardas Vosylius, Dalia Kuodytė, atstovaujantys Politinių kalinių ir tremtinių sąjungai (ji viena iš Genocido aukų muziejaus steigėjų), apžiūrėję remontuojamas muziejaus patalpas, nustatėme:

1. Apžiūrėję Teisingumo ministerijai priklausančią kamerą, kurioje buvo vykdomi mirties nuosprendžiai (sušaudant), radome joje įrengtą šiluminį mazgą. Tokiu būdu kameros autentiškumas pažeistas. Ši ir greta esančios patalpos niokojamos ir toliau.

2. Muziejui priklausanti buvusi kalinių pasivaikščiojimo aikštelė paversta pagalbiniu statybininkų plotu ir sąvartynu.

3. Pažeidžiama rekonstrukcijos darbų organizavimo technologija, o tai neleistina remontuojant valstybės saugomą istorinį paminklą.

4. Pažeidžiami elementarūs saugumo techn.ikos reikalavimai.

5. Konstatuojame, kad grubiai pažeisti buvusio KGB rūsio ir kitų patalpų, priklausančių Genocido aukų muziejui, autentiškumas ir originalumas.

Reikalaujame sustabdyti darbus ir atlikti projektinės dokumentacijos ekspertizę, patikslinimus. Turi būti sudaryta užsakovų, steigėjų, Paminklų apsaugos departamento atstovų komisija.

B.Gajauskas,
Seimo narys, LPKTS Prezidentas
A.Šimėnas,
LPKTS Panevėžio sk.tarybos narys
P.Musteikis,
LPKTS Vilniaus sk. pirmininkas
B.Vosylius,
LPKTS Tarybos narys
D.Kuodytė,
LPKTS istorijos sk.vedėja

Žaidynės prasideda, žaidynės baigiasi...

Daugelyje Lietuvos stadionų, sporto salių, šaudyklų, teniso kortų verda V pasaulio lietuvių sporto žaidynių kovos. Paaiškės čempionai, nugalėtojai, nors pagrindinis žaidynių principas– olimpinis: garbė ne tik nugalėti, bet ir dalyvauti.

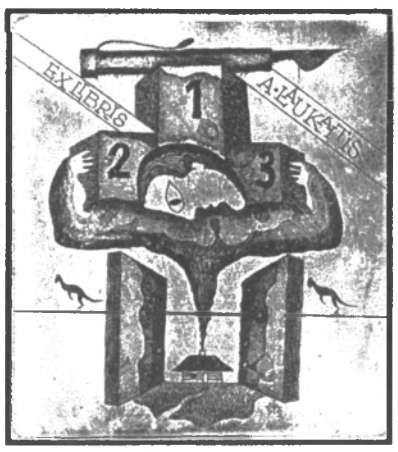

V PLSŽ iškilmės prasidėjo šv.Mišiomis Vilniaus arkikatedroje, kur buvo pašventinta ir žaidynių vėliava. O iš Nepriklausomybės aikštės sportininkų kolona žygiavo į Kalnų parką. Žaidynių dalyviai sustojo prie buvusių KGB rūmų: nutyla orkestras, nuleidžiamos vėliavos, dedamos gėlės prie paminklo lietuvių tautos genocido aukoms atminti. Žaidynių atidarymą matėme televizijos ekrane. Kalbėjo Vilniaus miesto meras Alis Vidūnas, atidarymo žodį tarė prezidentas A.Brazauskas, beje, tikriausiai pasijutęs nejaukiai, kai jį, atvykusį į Kalnų parką, pasitiko kur kas menkesni plojimai negu prof. Vytautą Landsbergį. Poetas Kazys Bradūnas apie atidarymą sakė: "Viskas buvo gražiai režisuota, buvo daug gražaus jaunimo, tūkstantinės minios. Mums taip reikia vienybės, kad užmirštume savo skirtumus ir jaustume, kad esame viena tauta".

Antradienį vyko Lietuvių sporto sąjungų kongresas, kuriame dalyvavo Lietuvos sporto organizacijų bei sporto šakų federacijų, užsienio lietuvių sporto vadovai. Pasiūlyta atgaivinti 1938m. vykusią I tautinę olimpiadą, ir 1998m. vyksiančias žaidynes vadinti antrąja Lietuvos tautine olimpiada ir VI PLSŽ; šias žaidynes rengti drauge su Pasaulio lietuvių dainų ir šokių švente.

Kaip įprasta daugelyje pasaulio šalių, ir mūsų stambų sporto renginį lydi kultūrinė programa. Viena jos dalių-- tarptautinis konkursas "Lietuvos sportas ekslibrise", kuriame dalyvavo dailininkai ne tik iš Europos, bet ir iš Australijos, Argentinos, Meksikos, Japonijos, kitų šalių. Spausdiname ekslibrisą žinomam mūsų alpinistui, kopiančiam į aukščiausias visų kontinentų viršukalnes Vladui Vitkauskui, sukurtą japonų dailininko Akihisos Nakano, Aušros Čapskytės– šachmatininkei Živilei Ringelienei ir Albino Čepausko-- Australijos lietuvių sportininkų delegacijos vadovui Antanui Laukaičiui.

Rytoj Kaune įvyks iškilmingas V pasaulio lietuvių sporto žaidynių uždarymas.

Lietuvos Šaulių sąjungos išeivijoje Vilniaus rinktinės Kanadoje valdyba ir Lietuvos šaulių sąjungos centro valdyba įsteigė LŠS Literatūros premijos fondą su 1000 Kanados dolerių kasmetine premija.

Premija bus įteikta prozos kūrinio autoriui, kurio knygą, ne mažesnės, kaip 300 psl. apimties, Fondo komisija išrinks geriausia.

Tema- Lietuvos išsivadavimo kovos.

Savo kūrinius autoriai privalo pristatyti Fondo komisijai iki kiekvienų metų sausio 1d. adresu: LŠS Centro valdyba, Laisvės al.34, 3000 Kaunas.

Komentaras aktualia tema

Česlovas IŠKAUSKAS

Karaliaučius: kieno pirštai į save lenkti?

Rugpjūčio 3d. Vilniuje, Jakšto g., buvo surengtas apskritas stalas "Potsdamas ir Lietuva". Jį organizavusi Mažosios Lietuvos reikalų taryba į diskusiją kvietė "visus, kam rūpi Karaliaučiaus krašto likimas". "Lietuva neturi abejingai laukti, kol kiti nuspręs, kurlink turi eiti senoji baltų žemė..."- rašo kvietime organizatoriai.

Pokalbis iš tiesų aktualus. Prieš 20 metų įvykusi Europos saugumo ir bendradarbiavimo konferencija priėmė baigiamąjį aktą. Jo vadinamieji "keturi krepšiai" nustatė Europos plėtros parametrus ilgam laikui, bet kartu nenumatė, ar greitai ta senutė Europa keisis. Šis ESBO dokumentas tapo tarsi Potsdamo susitarimų tarp karo nugalėtojų tąsa. Pasidalijimas teritorijomis ir įtakos sferomis turėjo užtikrinti ilgalaikį JAV, Sovietų sąjungos, kitų Vakarų valstybių nekliudomą viešpatavimą, kurio fone ir Vokietijai leista veiksmų laisvė.

Tada, 1945-aisiais, atsirado vienas skaudulys Rytų Europoje, kuris tampa vis jautresnis– tai Karaliaučiaus sritis. Į šį kraštą tiesiasi Rusijos, Vokietijos, gal dar Lenkijos ir kitų šalių rankos. Kur Lietuvos vieta, jeigu šį pyragą bus leista dalytis?

Vieni mano, kad Vilnius neturi aštrinti problemos dėl Karaliaučiaus, nes tuomet gali atsirasti antri Balkanai. Profesorius iš JAV A.Štromas mano, kad reikia sukurti juridinį pagrindą analizuoti šią problemą, bet Lietuva ją spręsti turėtų kol kas tik kultūros, kalbos, papročių lygmenyje. Radikalų nuomone, nedelsiant reikia pareikšti pretenzijas į šią seną prūsų-baltų žemę. Kam? Dar neaišku. Rusija toliau militarizuoja šį kraštą, nors jo vadovai teigia, kad rusų kariuomenė iš ten pamažu išvedama. Tai, žinoma, neįtikina, nes jos čia padaugėjo išvedant ją iš Baltijos šalių. Liepos 20-ąją Rusijos Dūma priėmė įstatymą "Dėl Kaliningrado srities ypatingos ekonominės zonos". Už ją balsavo 231 deputatas, nors tereikėjo 226 balsų. Prieš tai B.Jelcinas kovo mėnesį buvo panaikinęs lengvatas šiai sričiai, bet Dūmos deputatams pavyko įrodyti, kad dėl to per 5 mėnesius srityje 20-40 proc. pabrango prekės, sumažėjo užsienio firmų, investicijų. Dabar vėl seks prezidento sprendimas, bet aišku, kad Rusijos įtaka kaimynystėje didėja, ir Lietuva turi rimtai apsvarstyti šią tendenciją, kad nebūtų pralenkta arba dar labiau izoliuota nuo Europos.

Šiomis dienomis JAV Atstovų rūmams kongreso nariai pateikė rezoliucijos projektą, kad Rusija išvestų iš Kaliningrado srities visą savo kariuomenę. Tai šios problemos prošvaistė. Šitas Vašingtono žingsnis pastūmės mūsų politikus atkreipti didesnį dėmesį į rusų anklavą šalia Lietuvos, kuris prieš 50 metų sudarytas dirbtinai, be kaimynų sutikimo ir valios.

Spaudos apžvalga

Bruklino **"Darbininkas"** (birželio 23) rašo:

"Nuo seno Lietuva garsi piliakalniais ir milžinkapiais, kurie byloja apie lietuvių tautos savigynos ir pagarbos savo karžygiams aukštą lygį. Naujausiais laikais lyg tąsa tų piliakalnių ir milžinkapių tapo kryžiai- kančios ir laimėjimo simboliai. Jie buvo masiškai lietuvių statomi Lenkijos okupuotame Vilniaus krašte, o naktimis okupanto įsakymu nugriaunami".

Dabartinėje Lietuvoje žuvusiųjų partizanų artimieji, remiami buvusių politinių kalinių ir tremtinių bei patriotinės visuomenės, stato kryžius partizanų žuvimo vietose, o jei jų nepavyksta nustatyti, tai artimiausiose kapinėse. Krosnoje, Lazdijų rajone, pašventintas kryžius 1945m. balandžio 18d. nužudytiems partizanams: Juozui Baruliui, Juozui Rėkui, Juozui Paužai, Juozui Petrauskui ir Juozui Šmitui. Trys iš jų teturėję 18-19 metų. Jų išniekintų kūnų pakasimo vietos tiksliai nenustatytos, tad kryžius iškeltas Krosnos kapinėse. Paminklą pastatė žuvusiųjų artimieji iš Lietuvos ir užjūrio. Kryžiaus pašventinimo dieną klebonas J.Radzevičius aukojo mišias už žuvusius partizanus ir pasakė jautrų pamokslą. Įspūdingai giedojo Kauno muzikinio teatro solistė A.Mikšytė-Kunčienė. Dalyvavo vietos ir apylinkės žmonės, gausi marijampoliečių delegacija: choras, buvę politiniai kaliniai, tremtiniai, šauliai, "Geležinio vilko" kariai. Nužudyto partizano Juozo Rėkaus duktė J.Rėkaitė-Žindžiuvienė (kryžiaus projekto autorė) priminė savo tėvo žodžius: "Negalima sakyti, kad priešintis nereikia. Jeigu visi taip galvos, Lietuva laisva nebus". Pašventinimo iškilmės iškėlė žuvusius į kankinių ir didvyrių aukštumą, kurioje juos laiko visa tauta, išskyrus senojo režimo atstovus ar šalininkus. Autorius P.V. sako, kad toks glaudus Lietuvos žmonių ir išeivijos bendradarbiavimas, pagerbiant žuvusiuosius už laisvę, nesugriaunamai rodo, kad tarp patriotinio tautos kamieno ir išeivijos nėra jokios prarajos. Praraja yra tik tarp buvusios komunistinės nomenklatūros ir lietuvių tautos daugumos, nepriklausomai nuo to, kur ji gyvena- savo tėvų žemėje ar už jos ribų.

Juozas Žygas Klivlendo **"Dirvoje"** (liepos 13) iškelia Mindaugo pranašumą. Buvo ne tik apsikrikštyta, bet ir įsteigta Lietuvos bažnytinė provincija.

"...Čia kaip tik pasirodo Mindaugo politinis genijus, kurio, vykdant pakartotinį krikštą, Lietuvos valdovai jau nebeturėjo. Mindaugas net trijuose laiškuose popiežiui prašė įsakyti, kad šventinant naująjį vyskupą, jis priesaiką duotų pačiam popiežiui. Priesaiką duodant pačiam popiežiui, bažnytinė administracija tampa pavaldi tik pačiam popiežiui. Tad 1253m. ir laikytini ne tik Mindaugo vainikavimo, bet ir bažnytinės provincijos įsteigimo metais. O po pakartotinio krikšto Lietuva tapo pavaldi Lenkijos primui. Nuo čia ir prasidėjo sistemingas lietuvių lenkinimas, kuris net ir dabar lenkų kunigų uoliai vykdomas".

Tarkimės su visais Lietuvos žmonėmis

Daug emocijų sukėlė Laisvųjų ekonominių zonų įstatymo svarstymas ir balsavimas Seime. Susimaišė vadinamosios kairė ir dešinė, tiksliau- LDDP ir konservatoriai. Savo nuomonės neperšame, tik primename amžinąją tiesą: devynis kartus atmatuok, dešimtą- kirpk. Išsamių ekonominių apskaičiavimų niekas nepateikė, juolab niekas nepagrindė tokių ekonominių zonų įtakos asmenybės-tautos-valstybės harmonijai. Susidaro įspūdis, kad į daug ką žiūrima paviršutiniškai. Prisimenant, kaip esame apsvilinti privatizacijos, turėtume saugotis, kad nepatektume į dar didesnį gaisrą. Kelia abejonių, ar Seimas turi konstitucinę galią tokiam svarbiam Lietuvai įstatymui priimti, ar šis klausimas neturėtų būti sprendžiamas referendumu, kaip numato Konstitucijos 9 straipsnis.

Manau, kad skaitytojams bus įdomi kelių visuomenei žinomų asmenų nuomonė šiuo klausimu.

Romualdas Ozolas, Seimo narys, Nepriklausomybės Atstatymo Akto signataras, Centro partijos vadovas :

Balsavau už laisvųjų ekonominių zonų plėtrą. Jokio pavojaus Lietuvos nepriklausomybei jos nekels, atvirkščiai: stiprins Lietuvą. Tai vienintelis kelias sugriauti, tiksliau- pakeisti socialistinę ekonomiką. Šios zonos- tai šviesios skylės tamsiame danguje. Jos išsklaidys tamsą.

Dėl mafijos ir korupcijos? Tikiu gėrio genijumi ir švarios ekonomikos ateitimi. Tikrieji ekonomistai nušluos vakarykščius socialistinius ekonomistus, kurie yra biudžeto vartotojai, o ne kūrėjai. Tik taip gali įsitvirtinti kompetencija ir talentas, nugalėdamas pažintimis grįstą nemokšiškumą ir korupciją.

Dėl LDDP? Ten yra liberalusis ir socialistinis sparnas. Liberaliuoju sparnu įtvirtinant Lietuvos nepriklausomybę galima visiškai pasitikėti. Jie ir balsavo "už".

Sutinku, kad korupcija tėra nomenklatūrinių santykių, tvyrojusių okupuotoje socialistinėje Lietuvoje, tąsa. Tik tada nomenklatūra savo santykius grindė ne viešai- dabar korupcija nieko nesivaržo. Ją nugalėsime ne tik rinkimų keliu, bet ir laisvosiomis ekonominėmis zonomis.

Juozas Gediminas Baranauskas, Seimo narys, ilgametis TV diktorius, atstovauja LDDP frakcijai :

Balsavau "už", bet ne apskritai, o už principą. Kiekviena atskira zona turės būti įteisinta įstatymu. Šiuo klausimu, kaip ir Lietuvos vientisumo bei sienų neliečiamumo klausimu, neturėtume skirstytis į kairiuosius ir dešiniuosius. Atsiras ir vienų, ir kitų norinčių pasipelnyti ir viską matuoti grupine nauda. Bet įstatymais turime sureguliuoti laisvųjų ekonominių zonų darbą taip, kad laimėtų valstybės biudžetas, pagyvėtų ekonomika, atsirastų naujų darbo vietų. Privalome išnaudoti savo geopolitinę padėtį, turėti naudos iš tranzito. Daug vilčių sieju su Klaipėda ir Zoknių aerodromu Šiauliuose. Laisvosios ekonominės zonos- tai natūraliosios, bendražmogiškosios ekonomikos pradžia. Taip mes patikimiau apsisaugosime nuo plėšrių kaimynų.

Algirdas Endriukaitis, Seimo narys, Nepriklausomybės Atstatymo Akto signataras, buvęs politinis kalinys, nepartinis:

Balsavau "prieš", nes nematau to įstatymo ekonominio pagrindimo, o kartu ir naudos Lietuvai. O pavojus didelis. Zonos- tai bandustanai, kuriuose Lietuvos valdžia neturi valdžios. Tai svetimų tautai tradicijų židiniai. Ką sugebėjome išsaugoti žiaurios socialistinės Rusijos (Sovietų sąjungos) metais, galime lengvai iššvaistyti po kažkokios niekam nesuprantamos laisvės skraiste. Laisvosios zonos gali tapti nusikaltėlių priedanga. Ne tik į laisvąsias zonas žiūriu priešiškai, bet ir į Eurovalstybės kūrimą. Ten irgi niekas mums nerengia vien tik gera. Visa tai veda į visišką ūkininkų sužlugdymą. Tapsime bananine valstybe. LDDP rūpinasi ne Lietuva, o savo kišene. Vaikydamiesi naudos, jie gali bet kur pakrypti. Vardan valdžios jie naikino tautą, trėmė į Sibirą, dėl valdžios ir Tautišką giesmę giedoti išmoko, už valdžią ir Lietuvą gali išduoti.

Aš už ekonomikos plėtimą. Gali būti ekonominės zonos, bet ne su tokia laisve. Ten santykiai turi būti kontroliuojami, valdomi Lietuvos valstybės. Kol kas matau demagoginį laisvių ir demokratijos aiškinimą ir pajungimą grupiniams interesams.

Rapolas Vasiliauskas, buvęs Kauno vicemeras, LPKTS tarybos narys; šiuo metu bedarbis:

Gal šios ekonominės zonos bus labai geros, o gal ir labai blogos Lietuvai, jos tradiciniam gyvenimo būdui bei ekonomikai. Reikėtų gerai išnagrinėti galimas schemas. Nederėtų į tranzitą žiūrėti kaip į panacėją, vienintelį šaltinį ekonomikai gelbėti. Tai reikėtų sieti su gamtos švaros saugojimu, nusikalstamo pasaulio tramdymu. Lietuvos žmogus turėtų laimėti apskritai, o ne kokiu nors vienu aspektu, atsietu nuo kitų, kuriems gali grėsti pavojai. Skaičiavimų nematau, o tik emocijas ar paviršutiniškus pamąstymus. Tai gali sukelti naują nieko gero neduodančią privatizaciją, sąlygojančią žmogaus nuvertinimą.

Šiuo klausimu tariamės su visais Lietuvos žmonėmis.

Povilas VARANAUSKAS
LPKTS politikos komisijos pirmininkas

Egzekucijų kamerą– muziejui!

Dar visai neseniai Iljičius iš Lukiškių aikštės bronzinę ranką ištiesęs rodė į Lietuvai parengtą "šviesų komunizmo rytojų"-- į didžiulį KGB pastatą, prikimštą šnipinėjimo aparatūros, unikalaus turinio gausios dokumentacijos-- okupanto represuotų ir nužudytų žmonių bylų, ir knibždantį Gulago kalba šnekančių žmogėnų, kurpiančių bylas ir šmirinėjančių po visą Lietuvą, rezgančių sekimo tinklus ir šantažuojančių užverbuotus, įbaugintus, apgautus žmonelius.

Šiuose, dar caro laikais pastatytuose rūmuose, nuo 1944m. vasaros, kai tik įžengė sovietų armija, čia buvo įsteigtas vadinamasis vidaus kalėjimas, kuriame šeimininkavo okupanto represinė tarnyba, vadinusis NKVD, NKGB, MVD, KGB vardais. Juose buvo kalinami, tardomi, kankinami ir žudomi suimtieji. Profesionalas žudikas Vasilij Dolgiriovas buvo atsiųstas į pagalbą "išvaduotai Lietuvai" iš Kurgano srities į Vilnių dar 1944m. liepos 15d. ir tuoj pat ėmėsi "darbo". Tais sunkiais ir lemtingais Lietuvai metais okupantas žudė daug ir sistemingai. Reikėjo palaužti tautos pasipriešinimą.

"Tremtinio" 1994m. Nr.24, 25, 26 ir 1995m. Nr.3 buvo aprašyta šio šiurpaus mirties fabriko technologija ir vienas iš vyriausiųjų jų tos technologijos meistrų-- beraštis MVD papulkininkis V.Dolgiriovas. Jis už ištikimą tarnybą partijai buvo apdovanotas sovietiniais medaliais ir ordinais. Chroniškas potraukis alkoholiui visiškai netrukdė budelio profesijai. Žudė jis nelabai išradingai, tačiau čekistų praktikuotu ir milijonus kartų patikrintu metodu.

Pasmerktąjį kalinį iškviesdavo tariamai pas tardytoją ar kalėjimo viršininką neva dėl jo rašyto malonės prašymo ar nuosprendžio peržiūrėjimo. Budelis iš kameros atsivesdavo auką, varydamas ją pirma savęs. Nusileisdavo laiptais į pusrūsį. Nelaimėlis įžengdavo į žudymo kamerą gal net neįtardamas, kad žengia paskutinius žingsnius. Budelis išsitraukdavo pistoletą ir šūviu į pakaušį nužudydavo kalinį. Dar paleisdavo kontrolinį šūvį jau parkritusiai aukai į smilkinį... Šio žudynių konvejerio "produkcija"- Tuskulėnų parko duobės.

Dar nėra tiksliai nustatyta, kuris iš budelių atėmė gyvybę JE vyskupui V.Borisevičiui, kuris nužudė narsų partizanų vadą Joną Norkų-- "generolą Vėtrą"- Čia buvo nužudyti tūkstančiai Lietuvos

Pasivaikščiojimo gardas KGB rūmuose Autoriaus nuotr.

šviesuomenės atstovų, mokytojų, partizanų, ūkininkų, valdininkų, karininkų, studentų, gimnazistų...

Ši žudymo kamera nepermirko krauju, nors jo čia pralieta itin daug. Kai nužudytojo kūną įmesdavo į paskliautėn įvaryto sunkvežimio kėbulą, kraują nuplaudavo vandeniu iš guminės žarnos: mat šalia būta skalbyklos.

LPKTS rūpesčiu ir atkakliu reikalavimu šiame pastate dalis KGB kalėjimo kamerų buvo paverstos muziejumi. Vaizdas nėra tikroviškas. Dažai paslėpė ant sienų sutraiškytų blakių dėmes ir lakoniškus sukrečiančio turinio užrašus. Bet viskas dėlto-- tai tikro sovietinio kalėjimo kampas.

Žudymo kamera pagal susitarimą su Teisingumo ministerijos atstovais po to, kai šiame pastate įsikurs Teismai, turėjo atitekti Lietuvos genocido aukų muziejui. Deja, naujieji jau nepriklausomos Lietuvos teisingumo vykdytojai žudymo kameroje įrengė... šilumininį mazgą!

Vargu ar reikia aiškinti šio unikalaus muziejaus reikšmę dar gyviems, kadaise čia kalintiems, tardytiems partizanams, jų ryšininkams, politiniams kaliniams, Tėvynės patriotams ir apskritai visiems pasipriešinimo dalyviams? Galų gale kiekvienam padoriam Lietuvos piliečiui negali nerūpėti tėvynės kovų ir kančių istorija. Ir narsių kovų, ir kančių paminklai turi būti išsaugoti.

Lenkijoje Osvencimo mirties lagerio dujų kameros, krematoriumai ir kalinių barakai palikti kaip muziejus, kaip daiktinis įrodymas kraupių žmonijai padarytų nacionalsocializmo nusikaltimų. Panašų vaidmenį atlieka ir IX forto muziejus Kaune.

Bet ar komunizmo nusikaltimai žmonijai ir, skyrium imant, Lietuvai, mažesni, ne tokie kraupūs, ne lygiai taip pat pavojingi žmonijai ir kvalifikuotini kaip genocidas, kad būtų galima naikinti daiktinius įkalčius?

Teisingumo ministerijos "trumpa" atmintimi neapkaltinsi. Ji ir jos tarnai puikiai žino, kokių nelaimių atnešė Lietuvai "komunizmo statytojai", žino, nejausdami nė mažiausio profesinės sąžinės graužimo dėl to, kad lig šiolei per penkerius nepriklausomybės metus dar nebuvo surengtas nė vienas teismo procesas raudonojo genocido vykdytojams.

Ar kai kurių kraupių nusikaltimų pėdsakų sunaikinimas ištrins iš Tautos atminties bolševizmo piktadarystes, ar jos pasirodys mažiau smerktinos? Romėnų poetas Publilijus rašė: "Kas palaiko nusikaltėlį, tas yra nusikaltimo bendrininkas". Neapsiriktume nusikaltimų pėdsakų naikinimą prilygindami bendrininkavimui su nusikaltėliais. Ir tada kyla jau principinis klausimas-- kas nutiko, kad nepriklausomoje Lietuvoje Temidės tarnai labiausiai suinteresuoti skaudžios istorinės atminties likučius sunaikinti? Gal juos su slogia, gėdinga, tamsia ir kruvina sovietmečio praeitimi dar tebesieja nenukirpta bambagyslė?

Tik suvoktos atsakomybės baime galima paaiškinti aukščiausios valdžios atstovų vizitus į svetimą tolimą šalį ir ten pareikštus atsiprašymus už nacių piktadarystes okupuotoje Lietuvoje, visiškai "pamirštant", kad, pavyzdžiui, Tuskulėnus galima iš Seimo ar Vyriausybės rūmų ir pėstute per gerą pusvalandį pasiekti, ir ne tik atsiprašyti tautos, bet ir kryžiumi prie duobių pagulėti, o svarbiausia-- rūpintis atkurti teisingumą.

Be žudymo kameros ir Tuskulėnų šiurpių radinių nebūtų.

Tad visiškai suprantamas nerimas, išreikštas liepos 28d. akte, pasirašytame LPKTS atstovų (dokumentą spausdiname lpsl.).

Edmundas SIMANAITIS

Savaitė mūsų Valstybėje

Česlovas IŠKAUSKAS

Apibūdinti liepos pabaigos ir rugpjūčio pradžios savaitę nėra lengva. Netinka čia nei žodis "šventiška", nei "dalykinė", nei su tragizmo šešėliu. Būta visko: šventinių fejerverkų Vilniuje, Klaipėdoje, Palangoje, rimtų derybų ir vizitų ir, deja, tragiškų netekčių.

■ Vaidotas Daunys-- 37 metų poetas, redaktorius ir dvasiškumo pavyzdys daugeliui intelektualų-- nebuvo pakilęs į valdžios piramidę. Su kūrybine ugnele vadovavo žurnalų ir laikraščių leidimui, rengė radijo valandėles religinėmis temomis, kūrė, rašė, puoselėjo dvasingą žurnalistiką ir meną.

Liko penki vaikai, nebaigtas statyti namas, o svarbiausia-- nebaigta kukli, bet reikalinga misija-- lieti dvasios šviesą skaitytojams ir klausytojams, pačiam tariant, kad "mirtis nėra visagalė" ("Lietuvos rytas", liepos 29-oji, mirties diena...).

■ Nežinau kodėl, skaudi V.Daunio netektis savo baisumu iškilo virš tų netekčių, kurias praėjusią savaitę nusinešė visagalė gamta, mūsų aplaidumas keliuose, prie vandens ir prievarta.

Žmonės kalba, kad liepos pabaiga-- giltinės šienavimo metas. Lyg tyčia prieš ketverius metus tomis liepos pabaigos dienomis įvyko Medininkų tragedija: žuvo Tėvynės sūnūs-- nuoširdūs, mėgėjiški nepriklausomybės daigai, patikėję, kad galbūt Rytų kaimynas po kruvinų Sausio įvykių nepuls pakartoti savo barbariško žygio...

Tą liepos dieną Jūsų apžvalgininkas buvo Vokietijoje, Vasario 16-osios gimnazijoje vykusioje 39-ojoje Lietuviškų studijų savaitėje. Savo akimis mačiau tėvynainių iš visų pasaulio kraštų ašaras, kai sužinojome apie tragediją Medininkuose. Jie siūlėsi padėti, mėgino krauti kas ką turi, skelbti pasauliui apie sovietinės imperijos žiaurumus. Bet išryškėjo ir kitas bruožas: ne kievienas sakė norįs važiuoti pats į Lietuvą ir pagelbėti savo tėvynei. Dažniau išgirsdavai mintį: atvyksiu, kai Lietuva bus visai laisva... Kai kurie laukė laukė ir-- arba patys nesulaukė, arba Lietuva-- nenoriu sakyti, kad grįžo į imperiją, bet-- pasisuko veidu į savo poną...

■ Šią savaitę Lietuvos spaudoje buvo daug komentarų apie dešimties Lietuvos parlamentarų, vadovaujamų Seimo pirmininko Č.Juršėno, kelionę į Maskvą ir grupės Seimo narių pasivažinėjimą komunistinėje Kinijoje. Du galingi monstrai ir Vilnius puolė melstis jiems.

"Lietuvos ryto" vedamajame antradienį labai greit ant vieno raudono siūlo suverti kai kurie šios savaitės įvykiai bei reiškiniai. Pastebėkime: pasigirsta balsų, kad reikia išteisinti M.Burokevičių, J.Jermalavičių, L.Kučerovą, paleistasis V.Ivanovas vėl agituoja prieš Lietuvą. Laisvėje vaikštinėja J.Kuolelis, L.Bartoševičius, S.Mickievičius ir kiti. Išteisintas G.Taurinskas, marinama Sausio 13-osios byla, sustabdyta geležinkelio tilto per Bražuolės upelį sprogdinimo byla, į TELE-3 čiuptuvus tiesia buvę KGB karininkai, o valdžia tyli. Vis dažniau ši valdžia nuolaidžiauja Maskvai, užsimerkia prieš genocidą Čečėnijoje, giria komunistinį režimą Kinijoje ir t.t.

Tai dar ne visa virtinė. Ką ji rodo? "Komunizmo bylą Lietuvoje stengiamasi kuo greičiau numarinti",-- ryžtingą išvadą daro "Lietuvos ryto" apžvalgininkas. Ar tai nebūdingas šios savaitės, šios valdžios, šio bolševikinio laikotarpio bruožas? Tad kur eina Lietuva?

■ Bet paskui pagalvoji: kodėl tik juodos spalvos? Juk į Lietuvą sugužėjo tūkstančiai tautiečių pasportuoti, pamatyti savo gimtinę, pabendrauti. Jie švenčia. Juos sveikina Prezidentas, o premjeras puotauja Čikagoje pusseserės vestuvėse. Prezidentas grįžta tęsti atostogų į pajūrį, tarsi nematytų nerimą keliančių reiškinių, kuriuos pirmadienį pastebėjo Seimo opozicijos lyderis V.Landsbergis. Vyriausybė trukdo formuoti "konservatoriškų" savivaldybių biudžetus, vykdo protekcionistinę seniūnų skyrimo procedūrą kartu šaukdama, kad neva dešinieji meta iš savivaldybių LDDP atstovus. Jeigu taip ir būtų, tai pateisinama, nes neokomunistai, atėję į valdžią beveik prieš dvejus metus, taip patvarkė kadrus valstybės institucijose, kad iki šiol ten grietinėlę srebia nomenklatūrininkai ir dabartinės valdžios padlaižiai...

■ Nepaisant viso to, Pasaulio lietuvių šventė įsisiūbuoja, nuošė Jūros šventė Klaipėdoje, Moterų partija ruošiasi savo suvažiavimui, vėl gerbėjus pralinksmino "Santa Barbara", rusai susitarė su čečėnais...

Kaip toje dainelėje: "viskas puiku, žavioji markize..." Bet iš tikrųjų-- ar taip viskas žavu mūsų Lietuvoje ir aplink ją?

Brolių Butrimų tremtis

Apie savo brolių partizanų tragiškus likimus pasakoja partizanų rėmėja, buvusi politinė kalinė Ona Butrimaitė- Laurinėnienė iš Ignalinos raj. Kaniūkų kaimo.

..."Iki antrosios sovietinės okupacijos mūsų daugiavaikė šeima gyveno ramiai. Anksti mirė tėvelis. Mama, likusi našlė su penketu vaikų ir 7 ha smėlėtos žemės, sunkiai vertėsi. 1944m. sugrįžę "išvaduotojai" pradėjo kruviną savo puotą, ir mūsų šeima patyrė dideles kančias ir netektis.

Brolis Balys Butrimas 1944m. artėjant "išvaduotojams" traukėsi į Vakarus. Ilgus kančių kelius nuėjo, kol pateko į Londoną-Anglijon. Ten ir dabar gyvena. Aktyviai dalyvauja lietuvių veikloje.

Brolis Povilas Butrimas jau pirmomis antrosios okupacijos dienomis stojo į partizanų gretas ir ginklu priešinosi okupantams. Prisiekęs būti ištikimu Tėvynei ir Dievui, kovojo iki paskutinio atodūsio. Mama ne kartą jį ragino eiti registruotis, kad tik jis išliktų gyvas. Povilas mamą ramino, guodė, bet registruotis nėjo. Tik prašė, jei žūtų, palaidoti Švedriškės kapinėse šalia tėvelio.

Povilas Butrimas- Vaidila pradžioje priklausė Kazio Kaladinsko- Erškėčio būriui, kuris veikė Ašvinčių ir Minčios miškuose. Stribai į miškus eiti bijojo. Užplūdus gen. Vetrovo divizijai, partizanai pasiskirstė į mažus būrelius. Vaidila ėmė vadovauti 10 partizanų būriui. Vaidilos būrio dislokacijos vieta buvo išduota. 1947 05 07 kautynės jam buvo paskutinės. Ryšininkas, skubėjęs pranešti Vaidilai, kad pasitrauktų, kareivių ir stribų buvo sulaikytas. Nors jie nežinojo, kad jis yra ryšininkas, įsakė gultis šalia kareivių ir nejudėti. Todėl gerai matė Vaidilos žuvimo aplinkybes. Miškas buvo apsuptas. Pasirodo, partizanai žinojo, kad yra išduoti. Vaidila svarstė, kaip ištrūkti iš apsupimo, bet nepastebėjo užsimaskavusių stribų ir kareivių, kurie atidengę ugnį sužeidė jo kojas, nes norėjo paimti gyvą. Ir sužeistas Vaidila gynėsi šaudydamas. Žuvo partizanas Petras Šimkūnas- Klajūnas. Kareiviams artinantis prie Vaidilos, šis sviedė granatą. Nemažai kareivių sužeidė ir ne vieną nukovė. Kareiviai, surinkę nukautuosius ir sužeistuosius, palikę nukautą Vaidilą ir Klajūną, greitai pasišalino. Mat bijojo partizanų, nes nežinojo, kiek jų pasitraukė. Po kokios savaitės apie Povilo žūtį pranešė partizanai mamai. Jie paklausė mamos, ar ji galės jį palaidoti, nes miške jis buvo užkastas tik laikinai. Mama ryžosi pati perlaidoti sūnų.Parsivežti iš miško (15km) žuvusio sūnaus mama išvažiavo su 13-mečiu sūnumi Stasiuku, kad kiltų mažiau įtarimų. Ryšininkai parodė mamai, kur užkastas jos sūnus . Namie šarvoti Povilo nebuvo galima. Mama paprašė pamiškės kaimyno, kad leistų pašarvoti sūnų už jo klojimo, pušynėlyje. Jis ir karstą sukalė. Kaimynai atnešė gėlių, mergaitės nupynė vainikus...

Šiandieną sunku pasakyti, iš kur stribai sužinojo, kad laidojamas brolis Povilas, bet kaimą užplūdo stribai ir kareiviai, darė kratas. Mūsų visus namus išbadė durtuvais, net ir stogą- ieškojo brolio Povilo lavono. Iškrėtę mūsų namus, nuėjo pas tą kaimyną, kurio pušynėlyje buvo pašarvotas brolis. Kas apsakys, ką mes tada išgyvenome. Prie brolio karsto degė žvakės, meldėsi brolis Stasiukas. Kareiviai turėjo du vilkinius šunis. Baisiai keikėsi nieko neradę. Į pušynėlį neužėjo. Naktį kitas kaimynas nuvežė brolį Povilą į Švedriškės kapines ir palaidojo šalia tėvo. Brolio Povilo lavono stribai ir kareiviai ieškojo visą savaitę. Pradėjo "šukuoti" Švedriškės kapines, ieškojo šviežiai supilto kapo. Deja, jo nerado. Nežinia, kiek dar būtų draskę kapines, jei ne vienas paminklas, sukėlęs stribų ir enkavedistų įniršį. Tai paminklas mokytojui, kuriame buvo toks įrašas: "Į šaltąjį Sibirą nevažiuosiu, geriau savo Tėvynėje mirsiu". Žydų bolševikų žiauriai nužudytas a.a. mokytojas Jonas Garbšys 1941 06 14"

Įsiutę stribai nulėkė pas kleboną Joną Gurauską ir liepė tuojau nugriauti paminklą, anot jų, baisų "agitatorių". O mano brolis Povilas- Vaidila taip ir liko ilsėtis Švedriškės kapinėse šalia tėvo, savo gyvybę paaukojęs už Tėvynės laisvę.

Brolis Bronius Butrimas (g.1923m.), paskelbus mobilizaciją, atsisakė eiti tarnauti į sovietinę kariuomenę ir vykti į frontą. Suklastojo dokumentus- gerokai pasijaunino ir gyveno namuose legaliai. 1944m. lapkričio mėn. su kirviu ir pjūklu ėjo į mišką ruošti malkų. Pamiškėje jį sulaikė stribai ir apkaltino, kad eina į mišką broliui "banditui" Povilui statyti bunkerio. Nuvarė į Salako NKVD, labai žiauriai tardė, mušė, kankino. Tada paaiškėjo, kad suklastoti jo gimimo metai. Išvežė į Zarasų KGB. Nuteisė ir išvežė į Vorkutos lagerius. Iš lagerių grįžo 1947 metų žiemą.

Iš namų stribai išnešė viską, net degtukus. O gyventi reikėjo. Buvome paslėpę karvę, pavasarį užsėjome lauką. Taip ir vargome. 1948m. atėjo žinios, kad 1948m. prasidės šeimų trėmimas. Nutarėme slapstytis, nenakvoti namuose. Brolis Bronius nutarė enkavedistams gyvas nepasiduoti. Kai 1948 05 22 enkavedistai suėmė mamą ir ištrėmė į Sibirą, Bronius nutarė eiti partizanauti. Atėjo partizanų ryšininkas. Partizanai nepilnametį brolį Stasiuką išsiuntė prie Kauno pas savo pažįstamus. Brolis Bronius įstojo į partizano Prano Račinsko- Drugelio būrį, gavo slapyvardį Trimitas. Mane enkavedistai sekė. Keletą kartų susitikau su partizanu broliu Broniumi- Trimitu ir kitais jo būrio partizanais. 1948 12 20 mano brolis Trimitas žuvo. Važiuodami pas sužeistą draugą Stūglių kaime Utenos raj., partizanai pateko į pasalą. Žuvo Sakalaitis (pavardės nepamenu) ir mano brolis Bronius- Trimitas. Mano brolį dar gyvą įmetė į vežimą, o ant jo susodino suimtus ryšininkus. Ryšininkus nuteisė kalėti lageriuose. Brolį Bronių dar gyvą iš vežimo išmetė ant gatvės grindinio Tauragnų miestelyje. Kareiviai jį pribaigė- suspardė. Užkasė netoli stribų būstinės. Perlaidoti nebuvo galimybės. Taip ir nepavyko rasti, kur jis palaidotas.

Brolis Stasys Butrimas (g.1934m.) mane suėmus parvažiavo į namus, nes jam reikėjo gimimo liudijimo. Jo neradęs, norėjo išvykti į Kauną, bet susitiko su stribais; pavyko pabėgti. Tada Stasys nuėjo į mišką pas partizanus ir įstojo į jų būrį. Gavo slapyvardį- Kerštas. Taip 16-metis brolis tapo partizanu. Apie brolio Stasio- Kerštas žūtį sužinojau, kai buvau tardoma Zarasų KGB būstinėje, kai tardytojas man parodė žuvusiojo nuotrauką. Taip tragiškai baigėsi mano brolių partizanų likimai. Vargšė mano mama, daug skausmo ašarų išliejusi, vis kartojo: "Užauginau keturis sūnus, ir niekas manęs dabar nešaukia Mama!.."

Pridursiu. Švedriškės parapijos kapinėse yra gražus partizanų Butrimų kapas ir paminklas su įrašais:

Bronius Butrimas 1923-1948
Povilas Butrimas 1921-1947
Stasys Butrimas 1934-1950

Brangiausią turtą- gyvybę-
Ant Tėvynės aukuro padėjom,
Nes Lietuvos laisvę
Mes karštai mylėjom.

Onos BUTRIMAITĖS-LAURINĖNIENĖS prisiminimus parinko Vytautas RIMGAILA

Butrimų šeimos kapas Švedriškės kapinėse- partizanams broliams Broniui, Povilui, Stasiui

Povilas Butrimas-Vaidila

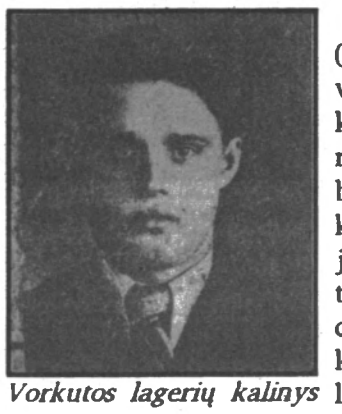

Vorkutos lagerių kalinys partizanas Bronius Butrimas-Trimitas, žuvęs 1948m.

Trėmė ir mažus, ir senus

1940-iais tėvų ūkį išbuožino. Vokietmečiu viską grąžino, tačiau neilgam. Užėjus rusams ir ėmus siautėti stribams, brolis Antanas išėjo į mišką.

1945m. liepos 24d. atvažiavo mamos sesuo su sūnumi. Naktį iš miško parėjo brolis su dviem draugais. Jie prašė, kad kitą dieną nueičiau pas pažįstamus sužinoti apie rusų kareivius,ir nuėjo miegoti į daržinę.

Anksti rytą stribai išlaužė duris ir įsiveržė į namus. Surišę mane ir tėvą, išlėkė į kiemą. Antaną ir Steponą Jurgaitį nušovė, o Gasiūnui (vardo neprisimenu) pavyko pabėgti. Po to visą šeimą išvarė iš namų, o sodybą ir kitus pastatus padegė. Mus nuvarė į Klovainių miestelį, kur atvežė brolio ir jo draugo lavonus. Visus susodino į sunkvežimį ir nuvežė į Pakruojį. Ten motinos seserį su sūnumi paleido. Prašėme, kad paleistų ir mūsų močiutę (motinos mamą, g.1869m.), Lygumose atskyrė tėvą, o mus nuvežė į Šiaulius, iš ten perpildytu ešelonu- į Sibirą. Neturėjome nei maisto, nei drabužių. 14 vagonų lietuvių ešelonas atvažiavo į Kaniną. Iš ten laivu Pečioros upe atplaukėme į Dutovo gyvenvietę. Be jokios pastogės gyvenome 12 dienų. Po to susodino į 4 baržas. Gyvenvietėje Skaliap stovėjome dvi savaites, iki prasidėjo lietūs ir vanduo upėje pakilo. Miške liko 12 kauburėlių, tarp jų ir mūsų močiutės. Troicko Pečiorske atėmė visus dokumentus ir nugabeno į Ust Ulič. Apgyvendino barake. Po dviejų dienų išvarė dirbti į mišką. Buvo rugsėjis.

Antanas Urbas tremtyje Komijoje. 1958m.

Spalio pradžioje surinko 37 žmones ir išvarė į Bolšaja liaga. Čia vėl dirbome miške. Sunku buvo pirmuosius 2 metus, vėliau pripratome.

1947m. vasario 17d. mirė mūsų mama. Likome dviese su seseria. Man buvo 16, o jai 14 metų. Padėjo geri žmonės. Žemai lenkiu galvą visiems mums padėjusiems.

Stribams siautėjant, vyriausios sesers namie nebuvo. Likusi Lietuvoje, slapstėsi dvejus metus, iki ją sugavo. Kalėjo Mordovijoje, po to buvo paleista ir atvyko pas mus į Komiją.

Tėvą nuvežė į Kudimkarą, pas mus jis atvyko 1942m. pabaigoje. Taip ir susirinkome visi Komijoje.

1958m. leido grįžti į Lietuvą. Nuvažiavau į Klovainius pas tėvo seserį Oną Urbaitę. Pakruojyje sužinojau, kad Lietuvai tokie nereikalingi. Taip ir grįžau į Komiją. 1960m. į Lietuvą grįžo tėvas, 1958m.- sesuo Leonija, 1961m.- Marytė.

Tėvas mirė 1962m. Aš į Lietuvą grįžau tik 1991m.

Parsivežėme mamos palaikus. Brolio ir jo draugo palaikus suradome šiukšlyne prie Pakruojo kapinių ir perlaidojome naujose Klovainių kapinėse.

P.URBAS

Mokytojas Leonas Grigonis

Mokytojas Leonas Grigonis gimė 1906m. Rokiškio valsč. Pužonių k. Baigęs keturias Rokiškio gimnazijos klases, grįžo į gimtąjį kaimą. Pauliankos vienkiemyje pas ūkininką įkūrė pradinę mokyklą, ūkininkavo, nes tėvas buvo miręs ir visi rūpesčiai gulė ant jo pečių.

Atkūrus Nepriklausomą Lietuvą, buvusio Litviniškio dvaro vietoje (netoli Pužonių k.) atsirado naujakurių kaimas. Žinoma, kad besikuriančiam kaimui vardą parinko mokytojas L.Grigonis. Jis domėjosi gimtojo krašto istorija, žinojo, kad šiose apylinkėse klajojo sėlių gentis, kurių garbei ir pavadino kaimą Sėlyne.

1934m. mokytojo iniciatyva pastatyta medinė pradinė mokykla Sėlynėje. Jis vadovavo ir Sėlynės šaulių būriui, buvo Rokiškio apskr. šaulių rinktinės komiteto narys. 1938-1939m. žiemą, sudegus mokyklai, mokiniai liko be pastogės. 1940-aisiais pradėta ir 1942m. baigta statyti nauja mūrinė mokykla. Mokytojai keitėsi, Leonas Grigonis buvo mokyklos vedėju iki 1944m. Tai buvo aukšto intelekto žmogus, mylėjo Lietuvą.

1944m., artėjant sovietų kariuomenei, L.Grigonis išvyko. Niekas Rokiškyje nežinojo, kur jis yra. Tik vėliau paaiškėjo, kad jis pas svainio seserį Grybauskienę Šiaulių apskr. Ten jis 1944m. rudenį įsitraukė į partizaninį judėjimą.

Apie jo veiklą pasakoja Viktoras Šniolis-Vytvytis, buvęs Leono Grigonio-Žvainio adjutantas "Prisikėlimo" apygardoje:

"1946m. pavasarį mus prijungė prie "Geležinio vilko" tėvonijos (vad. Juozas Mingilas-Vilkas). Tėvonija priklausė "Žaliajai" rinktinei ir dislokavosi Legečių miške. Ten ir sutikome mokytoją Leoną Grigonį-Žvainį. 1946m. rudenį Žvainį ir Vytenį pakvietė į Šiaulių apylinkėse veikusios Vytauto Didžiojo rinktinės štabą. Žvainį paskyrė štabo viršininku, Vytenį- spaudos sk. viršininku. Rinktinei vadovavo Lietuvos kariuomenės karininkas Antanas Radžiulis-Mažylis. Vieno žygio metu Žvainys ir Mažylis apsistojo pas gyventoją. Sodybą apsupo čekistai, prasidėjo krata. Partizanai užlipo į pastogę ir užsitraukė kopėčias. Kambarius iškrėtę, čekistai panoro apžiūrėti ir ją. Įvyko susišaudymas, čekistai pakriko, veržėsi laukan. Partizanai ėmė trauktis. Kai čekistai juos pastebėjo, Žvainys ir Mažylis jau buvo užsiėmę geras pozicijas ir atsišaudydami sėkmingai pasitraukė.

1947m. vyko Vidurio Lietuvoje veikusių Žvelgaičio, Vytauto Didžiojo, Žaliosios ir Maironio rinktinių vadovybių posėdžiai. 1948m., dalyvaujant Vakarų Lietuvos Jūros srt. atstovui Petrui Bartkui, sujungus minėtąsias rinktines, įkurta "Prisikėlimo" apygarda, kuri įėjo į "Jūros" sritį. Apygardos vadu išrinktas Leonas Grigonis-Žvainys, štabo viršininku ir leidinio "Prisikėlimo ugnis" redaktoriumi- Vytautas Šniolis-Vytenis, spaudos sk.dailininku- Laurynas Mingilas-Džigas, ryšių sk.viršininku- Kazimieras Laužikas-Briedis. Aš, Viktoras Šniolis-Vytvytis- vado adjutantu. Kova tęsėsi. Mūsų gretos retėjo. 1948m. sujungti į vieningą partizaninį judėjimą ėmėsi "Prisikėlimo" apygardos vadas Žvainys. Po nepaprastai sunkaus parengiamojo darbo 1949m. vasario 2d. "Prisikėlimo" apygardos būstinėje prasidėjo visos Lietuvos partizanų vadų suvažiavimas, kuriame dalyvavo Pietų Lietuvos Nemuno srt. vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas, Rytų Lietuvos Kalnų srt. vadas Juozas Šibaila-Merainis, Vakarų Lietuvos srt. atstovai Jonas Žemaitis-Vytautas, Petras Bartkus-Žadgaila, Bronius Liesis-Naktis, Antanas Liesis-Žiedas, "Prisikėlimo" apyg. vadas Leonas Grigonis-Žvainys-Užpalis, štabo viršininkas Vytautas Šniolis-Vytenis-Svajūnas. Suvažiavime dalyvavau ir aš. 1949m. vasario 16d. įkurtas Lietuvos laisvės kovos sąjūdis, pasirašyta Deklaracija.

Kova užsitęsė. Trėmimai, tardymai, kankinimai palaužė į šventą kovą už Tėvynės laisvę įsitraukusius ryšininkus. Ne visi ištvėrė sunkius išbandymus, ne visi sugebėjo karžygiškai numirti už Tėvynę ar, iškentus žiaurius tardymus, iškeliauti į katorgą.

Ilgai nežinoma buvo Leono Grigonio žuvimo vieta ir laikas. "Prisikėlimo" apygardos kovotojo Vytauto Smitriaus-Gilės pastangomis Ariogalos apylinkėse buvo surasti ir palaidoti kapinėse 53-jų partizanų palaikai. Leonas Grigonis žuvo 1950m. liepos 22d. Ariogalos apyl.Daugeliškių miške. Su juo žuvo Aleksas Meškauskas-Alytis-Paulius-Montė, Vitas Kuzmickas-Sakaliukas, Juozas Tomkus ir Banga (slap.), apie kurį duomenų nėra.

Kaimo mokytojas... Jo iniciatyva pastatyta mokykla tebestovi, Sėlynės, ir aplinkinių kaimų senieji žmonės su pagarba prisimena buvusį mokytoją, mokinių širdyse įžiebusį meilę Tėvynei.

Kostas JASINEVIČIUS

Juozas LATOŽA Grįžau, kad liudyčiau

Tęsinys. Pradžia Nr.20

Į pirmąjį mano lagerį - "Nežinomąjį"

Kovo pradžia, sniego danga - per metrą. Mūsų būrį- apie trisdešimt vyrų ir moterų, kelionėje lydėjo vienas kareivėlis. Pietų nedavė - dar ne laikas. Kėblinome kaip kas pajėgėme - kas lėčiau, kas greičiau, bet vadovas nerėkė, neskraidino, nes pats matė, kad sniegu klampoti nelengva. Kartu ėjo dar du lietuviai, su kuriais važiavau iš Petropavlovsko. Vienas jų - pieninininkas...

1-asis sustojimas buvo Dolinka - už 20 kilometrų nuo Karabaso. Apnakvino mus pirtyje. Baltinių aš jau seniai nebeturėjau,- jie supuvo ant kūno. Švintant pakėlė, ir- į žygį! Užkąsti nieko nedavė. Labai pustė, kelio nebuvo matyti. Kokio ten kelio - kelių čia išvis nėra: eina, važiuoja kur pakliūva. Bet, vienam pervažiavus, sniegas susimina, darosi ne toks klampus - taigi jau kelias. Į šalį nuo jo nusukęs- net iki pažastų į sniegą nugrimzti, todėl privalai kojomis jį be paliovos jausti. Tokį stepės "kelią" gerai jaučia jaučiai - niekada nenuklys. Žygis kaskart sunkėjo - visi nuvargome, silpome. Vilkdamas švino sunkumo kojas, paspiriu sniego grumstą, o pasirodo, kad tai - sušalusi kopūsto galvutė. Kaip didžiausią brangenybę užsikišu ją už anties po miline. Džiaugiuosi, kad sustojus turėsiu vakarienę. Tik tas džiaugsmas netrukus išblėso...

Mūsų vora išsitęsė. Viena juodu kostiumėliu vilkinti moteris (latvė ar estė) nusilpusi atsiliko, pargriuvo į sniegą aukštielninka ir nebesikėlė. Vadovas priėjęs tik pabaksnojo ją šautuvo buože (pagal čekistų instrukciją)... Mus varė toliau, o ta moteris liko šakalams. Ėjau vis atsigręždamas. Kurį laiką dar mačiau ant jos kaklo užrištą baltą vėjo plaikstomą skarelę.

Vakarop priėjome daržinę. Tai 2-asis sustojimas. Ta daržinė turbūt kokio lagpunkto: be durų, bet pilna šiaudų. Buvome tokie nuvargę, kad kaip kokie kurapkyčiai kas sau į juos sulindome. Spaudė šaltis, bet į šiaudus įsirausę apšilome, atsigavome. O aš buvau tuo laimingesnis, kad turėjau dar ir vakarienę - savąjį kopūstą. Sugraužiau jį bematant, kaip zuikis, nes tada dar visus tvirtus dantis turėjau.

Auštant - švilpukas: ragina lįsti iš šiaudų ir skubėti į kiemą - į žvarbų šaltį - rikiuotis. Mūsų jau ne 30, o 29...Be pusryčių marš į trečios paros žygį...

Po vidurdienio mano draugas pieninininkas visai pristojo; stengiausi padėti jam, prilaikyti, nors pats sunkiai bepaėjau. Tolumoje pasirodė baltuojantys lygi ir lagerio pastatai. Nuotaika truputį pagerėjo - netolimas sustojimas tarytum naujų jėgų suteikė. Bet džiaugėmės per anksti: kiek paėjus, tas lageris dingo iš akių kaip miražas... Žemė Kazachstane plika, be medžių - banguota, gūbriuota stepė. Nuo eilinio gūbrio nusileidęs, eini ilgai ilgai, kol vėl pakyli į aukštumą. O mano draugas jau visai silpnas, suglebo, nebepaeina... Vėl užkopus ant aukštumos, tie iš tolo matytieji namai vėl subolavo: tikrai lageris! Pavadinau jį Baltuoju - tai 3-asis sustojimas.

Skubėjau rasti virtuvę. Virėją nuolankiai paprašiau puodelio šilto vandens. "Draugas miršta,- pasakiau,- visai, visai silpnas..." Bet to vandens man nedavė, tik pasišaipė: "Che! Segodnia polno umirajuščich budet!.." Ir iš tiesų, Baltajame lageryje liko apie dešimtį žmonių: trys iš važiavusių su manimi iš Petropavlovsko, vienas jų - mano pieninininkas. Turbūt amžiams ten liko...

Anksti rytą mus, dar paeinančius, varė toliau. Mūsų būrys sumažėjo perpus. Tiesa, čia davė po kaušelį viralo. Ši diena buvo sunkiausia, nes buvome jau visai nuvaryti. Popiet, saulutei jau žemai nusvirus, pasirodė baltuojantis pastatas. "Prieisime, pasieksime!"- galvojome kiekvienas save ramindami, nes jėgų visai nebeliko. Nedaug tepadėjo man ir tas kopūstas - pailsau, vos vilkdamas kojas, su keletu į save panašių badstipų. Atsilikau nuo būrio. Tas baltas "rūmas" pasirodė besąs tvartas. Jokio kito pastato aplink nematyti. Mes - atsilikėliai - žvalgėmės: kur dingo prieky je mūsų ėjusieji? Žiūrim - sniege skylė, toliau už jos pėdų nėra. Šliaužte sulindome į ją - sukritome į tamsų urvą. Tai buvo kalne iškasta duobė. Apgraibom susiradome šiaudų. Pervargusiems, kojų nebepavelkantiems, rodos, nieko daugiau ir nereikėjo. Iki aušros pailsėjome. Tą sustojimą vadinu "Skyle"...

Rytą gavome po samtį "balandos". Virtuvės pusėje buvo langas viršun. Švisti pradėjus, subolavo sklypelis dangaus... Kai susirikiavome penktos dienos kelionei, privažiavo dviejų jaučių traukiamos rogės. Nepaeinančius sodino į tą "karietą". Spraudžiausi ir aš, bet manęs kareivis į roges neleido. Leido leningradietį buhalterį (tai buvo puikus, kultūringas žmogus). Į roges susėdo jis ir dar keli. Tačiau vakare patys jie nebeišlipo; buvo miręs ir tas buhalteris... Mums, likusiems, pasakė, kad pasiekėme kelionės tikslą - paskyrimo vietą. Lagerį pavadinau "Nežinomuoju", nes jo pavadinimo nežinojau.

Kitą rytą lagerio ūkvedys mane pasiėmė padėti išnešti mirusiuosius. Pirmą nešėme Leningrado buhalterį. "Zavchozas" paėmė jį už kojų, o man teko imti už rankų. Aš jo pakelti, žinoma, neįstengiau, tai galva vilkosi žeme. Kieme stūksojo mėšlo krūva, tai ant jos užvertė tą žmogų ir paliko... Ir visus kitus ten krovė, tik aš jų nebenešiau - nepajėgiau...

Nedaug mūsų tą galutinį tašką pasiekėme, regis, penkiese: aš, toks rusas, moteriškė latvė... Daug liko pakeliui.

(Bus)

Dvigubi standartai

Visi pamename, kokį triukšmą sukėlė net pats Prezidentas A.Brazauskas ir Vidaus reikalų ministras Romasis Vaitekūnas, kai "pergalės" dienos gegužės 9-osios išvakarėse kažkas Šiauliuose tepalu apliejo sovietų "išvaduotojų" kapus. Bemat buvo įsakyta rasti kaltuosius ir griežtai juos nubausti. Atsirado ir kaltieji. Žinoma, tai savanoriai, kurie esą yra net įkūrę kažkokią fašistinę organizaciją. Žodžiu, partine terminologija kalbant,- buržuaziniai nacionalistai.

O dabar tuose pačiuose Šiauliuose išniekintas Nepriklausomybės paminklas Sukilėlių kalnelyje. Nuplėštos paminklinės lentos su užrašais ir mazutu ar derva aplietas paminklas. Tai įvyko Valstybės dieną, kai Prezidentas vėl kalbėjo apie tai, kaip buvo gera gyventi "Sovietų sąjungoj šlovingoj". Nereikia sakyti, kad niekas ir neieško nusikaltėlių; sprendžiant iš teisėsaugos institucijų reakcijos, net ir nesiruošiama to daryti. Netgi saugumo departamentas tyli, jau nekalbant apie policiją. Iš spaudoje pasirodžiusių Šiaulių prokuratūros ir policijos pareigūnų atsakymų aiškėja, kad niekas šios bylos nesiims, o Šiaulių miesto vyriausiasis prokuroras J.Dabašinskas sakė net nieko apie tai negirdėjęs. Taigi visiškai aišku, kad niekas nenori jokio tyrimo ir jo nevykdys. Stebėtis nereikėtų, žinant vidaus reikalų ministerijos vadovų politines nuostatas.

Šiaulių atvejis ne pirmas ir tikriausiai ne paskutinis. Stribų ir kagebistų palikuonys, o ir jie patys, vis smagiau jaučiasi DDP valdomoje valstybėje. Štai Seimo Nacionalinio komiteto pirmininko V.Petkevičiaus "firmos" Petkevičius ir Co vardu leidžiamoje "Opozicijoje" kažkoks V.Štuikys kreipėsi į Petkevičių ir būsimosios DDP konferencijos dalyvius, ragindamas partijos bičiulius paleisti iš Lukiškių draugus Burokevičių, Jermalavičių ir Kučerovą. "Aktyvisto" priesakuose partijos draugams sakoma, jog nebus palankesnių sąlygų paleisti "politkalinius", ir tuo bus išsaugota gera partijos reputacija. Kas teisybė, tai teisybė, reputaciją reikia gelbėti. Jedinstvenininko V.Ivanovo atveju Šleževičiaus ir Vaitekūno pastangomis jo neišvarant iš Lietuvos ta "reputacija" gerokai pakilo. Kaip ir suteikiant valstybines pensijas nusipelniusiems "visuomenei" veikėjams L.Diržinskaitei-Piliušenko, A.Bieliauskui, S.Jaruševičiui ir kitiems. Pažvelkime į "Lietuviškąją tarybinę enciklopediją" ir įsitikinsime minėtos trijulės nuopelnais. Minėtųjų draugų įpėdiniai užtūpę ministerijas, bankus, muitines ne tiek prisigrobia. Todėl vargu ar verta piktintis dėl Valstybės simbolių- paminklų, vėliavų išniekinimo. Belieka viltis, kad netrukus baigsis toks tyčiojimasis iš Valstybės ir jos žmonių. Nepriklausomybės Akto signatarė Nijolė Oželytė pasakė: "Jau ir paskutiniam avinui darosi aišku, ore tai tvyro, kad jau subrendo, prinoko, perpuvo, kad jau laikas". Ponia Nijolė turėjo galvoje dabartinę Lietuvos valdžią. Tegul tie žodžiai, kaip sakoma, Dievui į ausį.

Juozas ŽVIRBLIS

Bendinskas grėsmės nemato

Kad "liaudies gynėjas" ir dabartinis Seimo Nacionalinio saugumo komiteto pirmininkas V.Petkevičius nenori Lietuvos narystės NATO- visiems aišku. Tam jis ir pastatytas. Tenka labai abejoti ir paties Prezidento bei Vyriausybės nuoširdumu, kalbant šia tema. A.Brazausko kalba per Valstybės dienos minėjimą sudėjo visus taškus. Užtat A.Bendinskas, save vadinantis rezistentu, dabar tapęs vienu agresyviausiu "bičiulių" politikos Seime propaguotoju, nustebino net prie visko per DDP valdymo laikotarpį pratusius. Taigi A.Bendinskas išmąstė, kad grėsmė Lietuvai išnyko, o NATO šalys, visų pirma Amerika, nenori konfliktuoti su Rusija, todėl ir stengtis nėra ko. Laikantis save dideliu tarptautinių reikalų žinovu ir analitiku A.Bendinskas sakė, kad amerikiečių dalyvavimas NATO taps problematiškas, o Europa prireikus apsigins pati. Vadinančiam save 1941m. birželio sukilimo dalyviu- tai visai nepritinka.

Deja, proporcinė rinkimų sistema ne vienam leidžia atsidurti valdžios koridoriuose. Kita vertus, mūsų vos užgimstančiai demokratijai pernelyg didelė prabanga išlaikyti veikėjus, nuolatos bandančius paaiškinti tautai, kad jie ir tampo didžiosios politikos siūlus. Iš tiesų jie yra paprasčiausios marionetės.

Šimtą kartų buvo teisus filosofas V.Radžvilas, pasakęs, kad dabar Lietuvoje yra tik vienas išties reikšmingas įvykis- lėtas Valstybės mirimas! Ir tai, ką valdžia vadina politiniais įvykiais, tėra šito mirimo kronika. V.Radžvilas sako, kad beprasmiška ginčytis, dešinę ar kairę politiką vykdo valdančioji partija. Tokia diskusija, anot filosofo, politologiniu požiūriu nėra rimta, nes viskas yra daug paprasčiau. Šiandien Lietuvą valdo komunistinė kagėbistinė oligarchija, atšviežinta vadinamosios "grynosios mafijos" jėgomis.

Pakako pamatyti televizorių ekranuose, kaip šypsodamiesi A.Šleževičius ir Č.Juršėnas sutiko bičiulių iš komunistinės Kinijos delegaciją. Iš tiesų tai buvo tipiški kompartijos funkcionieriai. Ir net socialdemokratas V.Plečkaitis drįso suabejoti, kad vargu ar šiuos partinius veikėjus verta vadinti tikraisiais kinų liaudies atstovais. Mūsų funkcionieriams linkčiojant, Kinijos delegacija supažindino su Tibeto klausimu ir sakė, kad šioje Kinijos okupuotoje šalyje "viskas tvarkoje ir jokių pokyčių nematyti". Svečiai iš Pekino pagyrė DDP už nedalyvavimą neseniai Vilniuje įvykusioje Tarptautinėje konferencijoje Tibeto klausimu. Belieka laukti, kad greitai prezidentas, premjeras ir Seimo pirmininkas susilauks pagyrimų ir iš Šiaurės Korėjos, Kubos, Vietnamo ar iš kokio nors Mozambiko. Juk tuose kraštuose irgi sėkmingai darbuojasi bičiuliai, kaip pasakė bičiulis Albertynas.

Karolis VAICEKAUSKAS

Partijos, politika ir nepolitika

Daugeliui Lietuvos žmonių žodis "partija" sukelia alergiją. Ir tai suprantama: jie dar gerai prisimena, kokį vaidmenį vaidino VKP(b), SSKP ir kitaip savo pavadinimą keitusi, bet niekada savo esmės nepakeitusi partija, kurią net ne partija reikėtų vadinti, o klika, uzurpavusia visas gyvenimo sritis, braidžiusia kraujo klanuose, melo jūrose. Didžioji tos partijos (klikos) narių Lietuvoje dalis trenkė jos raudonus bilietus, kartu atsiribodama nuo kruvinosios praeities. Jų sprendimui pritarta, net sveikinta. Tačiau tos klikos "grupė draugų", daugiausia priklausiusi jos elitui, iš esmės joje pasiliko, pakeitusi bilietų spalvą. Tai, žinoma, kiekvieno sąžinės reikalas. Didžiausias mūsų gyvenimo paradoksas, kad toji grupė, būdama gerai organizuota ir "kompetentinga", 1992 metų rudenį rinkimų keliu atėjo į valdžią. Jau beveik treji metai matome jos veiklą.

Tačiau visuomenė nėra vienalytė. Lietuvoje, kaip ir kitose valstybėse, kūrėsi naujos partijos, jungiančios bendraminčius, siekiančios savų tikslų, numatytų programoje. Šiandien tų partijų apie dvidešimt. Vadinasi, Lietuvos žmonės gyja nuo alerginės ligos, nes juk dalyvavimas partijos veikloje- tai demokratinio gyvenimo aksioma, tai aktyvaus piliečio, trokštančio savo šalies gerovės, pareiga ir, žinoma, teisė. Tiesa, iš tų dvidešimties partijų didesnė pusė yra negausios, ne viena gyvuoja tik lyderių asmeninių ambicijų pagrindu. Yra partijų, atlikusių savo vaidmenį ir nueinančių nuo scenos. Štai Tautos pažangos lyderis Kaune net rinkimų barjero neįstengė įveikti, į savivaldybę nepateko. Susikūrė moterų partija, į savo gretas ir vyrus priimanti. Veikia keista "Krikščionių demokratų sąjunga", nežinia kiek narių turinti. Neseniai sužinojome, kad įsteigta Santarvės partija, tik teisingumo ministerijoje atsisakyta ją įregistruoti. Beje, ne taip seniai buvo mesta skambi frazė- "Du lietuviai- trys partijos". Tai, žinoma, demagogijos meistrų išmonė, kuria siekta atbaidyti žmones nuo domėjimosi politika, nuo aktyvesnio dalyvavimo partijų veikloje. Kaip žinoma, pasisekė. Laimėjo gerai organizuota partija.

Partijos, siekdamos savo tikslų, kovoja dėl valdžios. Tuo jos skiriasi nuo žvejų draugijos ar gyvūnų globos asociacijos. Bet kovos būdų yra įvairių. Matėme, kaip kovojo bolševikai, stebime, kaip grumiasi demokratai su respublikonais JAV ar konservatoriai su leiboristais Didžiojoje Britanijoje. Kiekviena šalis turi savo tradicijas, savo specifiką. Ypatinga ji ir Lietuvoje. Patyręs Galijotas imasi su ką tik iš vystyklų pakilusiu Dovydu. Kol kas Biblijos scenarijus nepasikartojo- galiūnas pirmame raunde patiesė naujoką ant menčių. Bet antrojo raundo vaizdas kitoks- savivaldybėse atsirado daug nepatyrusių, nekompetentingų, nemokančių valdyti (vogti?) naujokų. Žinoma, galiūnas ir jo treneris darys viską, kad nepralaimėtų trečiojo raundo. Patirties turi. Ją panaudojo jau pirmaisiais atkurtos nepriklausomybės metais. Panaudoti patikrinti metodai, efektingai veikiantys vaistai. Pirmiausia- ataka prieš varžovų lyderius, nes komanda be lyderio pasmerkta pralaimėti. Ir pulta šmeižti, juodinti, kompromituoti juos visur- pradedant agentėlių šūviais troleibusuose ir eilėse, baigiant patrankų salvėmis iš televizijos ekrano ir patikimos spaudos puslapių. Šiandien tie patys vaistai organizmo jau neveiks, todėl, žinoma, bus naudojami kiti. Galima prisiminti ir kitą medikamentą, pavadinimu "skaldiklis". Jis buvo vartojamas (ir iki šiol neišimtas iš apyvartos) labai plačiai. Kaip puikiai jis veikė, pavyzdžiui, skaldant politinių kalinių ir tremtinių organizacijas! Kaip sėkmingai jis buvo naudojamas draugijose, susivienijimuose, judėjimuose! Suskaldyti, demoralizuoti, jie nusilpsta ir netenka tos jėgos, kuri būtų buvusi pavojinga įsitvirtinusiai piramidei. Verta pažymėti, kad "skaldiklis" itin sėkmingai veikia esant katalizatoriui, kurį gudriai infiltravus, sprogimas garantuotas.

Labai naudingas ir vadinamasis depolitizavimo metodas. Tobuliausia depolitizavimo forma- mankurtizmas, kai nuodų paveiktas žmogus užmiršta viską. Bet mūsų laikais jį naudoti jau neišeina. Tačiau yra kitų nuodų, irgi veikiančių sėkmingai. Patyrę depolitizavimo meistrai dirba labai diferencijuotai. Pavyzdžiui, vyresnio amžiaus asmenims skiriami nuodai "visi vagys". Įšvirkšti į organizmą, jie atbukina mąstymą, ir žmogus numoja ranka į politiką, į rinkimus, nes jam įteigiama mintis, kad jis bejėgis, kad nėra skirtumo, kas ateis į valdžią. O esantieji valdžioje trina rankas.

Depolitizavimo nuodai sėkmingai pakerta jaunus daigus. Todėl jie masiškai naudojami mokykloje. Čia demagogiškai diegiama tokia nuostata: sovietiniais metais mokyklos darbas buvo ištisai ideologizuotas. Vadinasi, dabar ideologizavimo turime atsisakyti. Ir auga balkšvi, nesveikai ištįsę daigai, iš kurių brandaus derliaus vargu ar galime tikėtis. Paklauskime Kauno moksleivį, ar jis dalyvavo Vytautinės vėliavos pakėlimo ceremonijoje, ar kada nors uždegė žvakutę prie Nežinomojo kareivio kapo, padėjo gėlytę prie Laisvės paminklo. Ar ėjo jis liepos 17-ąją prie S.Dariaus ir S.Girėno paminklo? Ar žino, kur yra paminklas "Žuvusiems dėl Tėvynės"? Daug tokių klausimų galėtume kelti, beveik į visus išgirstume neigiamą atsakymą. Nebent tėvai, besirūpinantys savo vaiko patriotizmo ugdymu, būtų atvedę. Mokytojai- vargu. Depolitizacija! Ir auga karta, su dideliu (gal!) žinių bagažu, bet skurdi dvasiškai, nebranginanti savo istorijos, nevertinanti savo tautos didvyriškumo. Tokios depolitizacijos vaisiai po keliolikos metų (nereikės laukti nė tiek) bus kartūs. O tie, kurie išmokę gaudyti žuvis drumstame vandenyje, džiaugiasi.

Politika- ne krepšinis. Suprasti jos taktines gudrybes ne taip paprasta. Tačiau mokomės. Esame pirmosiose demokratijos klasėse. Dairomės į tuos, kurie šiuos mokslus eina daugelį metų, matome to mokslo rezultatus. Tikime, kad ir mums teks ragauti saldžių, maistingų demokratijos vaisių.

Romualdas JURELIONIS

Cinkiškio memorialas

Cinkiškyje, kur plentą Kėdainiai- Čekiškė kerta greitkelis Vilnius-Klaipėda, prie sankryžos, viduryje Lietuvos, kelių hektarų plote kuriamas memorialinis muziejus Žalgirio mūšiui atminti. Čia jau pastatytos devynios didingos iš ąžuolo išskobtos Žalgirio mūšio karvedžių skulptūros, keletas koplytstulpių. Netrukus bus pastatyta Vytauto skulptūra (skulp. Gaška iš Raudondvario).

1863m. sukilėlių kapinaitės Karalgiryje (netoli Cinkiškio)

Netoli šios vietos 1863m. vyko kun. Mackėvičiaus sukilėlių būrio kautynės su Rusijos caro kariuomene. Žuvusių sukilėlių palaidojimo vietoje stovi paminklinis tvorele aptvertas, ąžuolais apsodintas akmuo. Čia liepos 15-osios popietę iš visos Lietuvos rinkosi žmonės į šventę- 585 metų Žalgirio mūšio sukakties minėjimą. Pakėlus vėliavą ir pagiedojus himną, šventės rengėja ir vedančioji, Kauno raj. kultūros skyriaus vedėja V.Visockienė, pasveikinusi šventės dalyvius, priminė, kokia svarbi ši data mūsų tautai. Babtų parapijos klebonas kun. J.Stankevičius, sukalbėjęs maldą, pašventino kuriamojo memorialo teritoriją.

Kėdainių Lukšos vardo savanorių kuopos kariai prie karvedžių skulptūrų uždegė žvakeles, mergaitės padėjo gėlių. Kalbėjo kuriamo memorialo iniciatyvinės grupės narys Bajarskas, Kauno raj. mero pavad. D.Jankauskas, savanorių kuopos vadas kap. Pleskys. Dainavo Vilkijos tremtinių choras (vad. R.Rimkutė).

Po oficialiosios dalies prie laužo liaudies dainas dainavo Babtų folklorinis ansamblis (vad. Z.Dubauskienė ir D.Mikulskienė).

Vladas ŠTILPA

Vilkija

Savaitė apsupties žiede

Artėja Žuvinto ežero kautynių 50-mečio paminėjimas. Prieš 50 metų 24 nuo raudonojo teroro besislapstantys vaikinai ir viena mergina, ežero salose susibūrę į partizanų būrį, stojo į nelygią kovą prieš žaliakepurių "kontržvalgybininkų" diviziją, apsupusią ežerą ir jo pelkėtas apylinkes.

Kautynės, prasidėjusios netikėtu puolimu, 1945m. rugpjūčio 5d. pavakare, sekmadienį, išsklaidė ežero plovose besislapstančius Ąžuolo būrio partizanus.

Ištisą savaitę žaliakepuriai, iš gretimų ežerų susiplukdę valtis ir išardę paežerėje stūksančią negyvenamą trobą, susikalė plaustus ir nutarė ežero salose ieškoti Šarūno būrio partizanų. Iš lėktuvų-"žirgelių" pirmadienį ir antradienį, padedami artilerijos ir minosvaidžių, jie puolė ežero salose įsitvirtinusius vyrus.

Ypač žiaurios ir atkaklios kautynės vyko antradienio dieną ir naktį. Žaliakepuriai po kelių nevykusių puolimų ežere netekę daug karių, iš ežero pasitraukė. Šiose kautynėse du partizanai buvo lengvai sužeisti, bet iš kovos lauko jie nepasitraukė.

Trečiadienį vėl žaliakepuriai puolė, bet partizanai, pakeitę gynybos taktiką, mažesnėmis grupelėmis slapstėsi ežero salose. Tik trečiadienio vakarą netikėtai aptikta partizano Gunterio grupė, nelygiame mūšyje kovojusi daugiau kaip valandą, neteko trijų partizanų- Gunterio, Tigro ir Sakalo.

Ketvirtadienį ir penktadienį enkagebistai, negailėdami šovinių, tratino į Dievo langus, ieškojo savo žuvusių kareivių.

Penktadienio ir šeštadienio naktį 6 partizanų grupė kaudamasi išsikėlė iš ežero salų į krantą, o šeštadienio rytą, tvyrant tirštam rūkui, žaliakepuriai susišaudė su sava kariuomene. Kautynės tęsėsi daugiau kaip porą valandų. Daug žaliakepurių žuvo, dar daugiau buvo sužeistų. Partizanai, laimingai nuplaukę į krantą, gulėdami krūmuose, tik juokėsi, kad žaliakepuriai šaudo savuosius.

Po nevykusios paskutinės puolimo operacijos sekmadienį, rugpjūčio 12d., divizijos vadovybė turėjo gėdingai iš ežero salų pasitraukti, praradusi apie 70 kareivių- nukautų ir sužeistų.

Rugpjūčio 12d. įvyks šių kautynių minėjimas. 13val.- pamaldos Riečių bažnyčioje, ant Žuvinto ežero kranto, prie Marijampolės ir Alytaus rajonų ribos.

Žuvusių ir mirusių kovotojų atminimui bus šventinamas paminklas.

Kviečiame visus Lietuvos žmones dalyvauti šioje šventėje ir susitikti su dar gyvais tų mūšių dalyviais.

Prašysime dalyvauti gretimų rajonų meno kolektyvus, kaimo kapelas.

Užsakyta 100 vietų salė, veiks bufetas. Norintys ilgiau pasisvečiuoti galės pasinaudoti labai pigia nakvyne.

Šarūno partizanų kuopos šventės ruošimo komitetas

Jaudinantis susitikimas

Liepos 15-osios vidurdienį prie Šilutės I vidurinės mokyklos rinkosi pagyvenę vyrai ir moterys. Į susitikimą suvažiavo pokario metais šioje mokykloje veikusių antisovietinių pogrindinių grupių nariai, buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai.

Svečius sutiko mokyklos direktorė R.Milukienė, mokyklos muziejaus vedėjas mokytojas A.Červinskas. Susitikimo dalyviai pasirašė mokyklos Garbės knygoje, apžiūrėjo mokyklos muziejų. Ypač juos domino buvusių bendraklasių nuotraukos. Šios mokyklos jie nebaigė- buvo išplėšti iš mokyklos suolų, suimti ir kankinami kalėjimuose, lageriuose.

Apžiūrėjus muziejų, užsimezgė nuoširdus per 4 valandas trukęs pokalbis. Jį pradėjo buvęs mokyklos moksleivis rezistentas, dabar Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos centro darbuotojas E.R.Stancikas. Jis sakė, kad šio susitikimo tikslas yra atstatyti buvusių moksleivių rezistentų ryšį su mokykla, pasitarti, kaip buvusių rezistencinių moksleivių grupių veikla turėtų atsispindėti mokyklos istorijoje. Susitikime kalbėjo buvę politiniai kaliniai R.Jančaitė-Bukaveckienė, A.Rupainis, V.Pupšys ir kiti. Susitikimo dalyviai mokyklos atstovams įteikė pluoštą archyvinių dokumentų ir nuotraukų.

Atsakomąjį žodį taręs muziejaus vedėjas A.Červinskas pažymėjo, kad šis susitikimas padės užpildyti didelę spragą mokyklos istorijoje. Mokyklos direktorė R.Milukienė pakvietė buvusius moksleivius rezistentus aplankyti mokyklą po rugsėjo 1-osios, susitikti su moksleiviais.

Susitikimo dalyviai kviečia ir kitų Lietuvos mokyklų buvusius moksleivius- pokario metų rezistencinių grupių narius- rinktis savo mokyklose ir tartis, kaip išsaugoti ateities kartoms savo istorinę pogrindinių organizacijų atmintį.

E. STANCIKAS

Amžina pagarba žuvusiems

Liepos 2d. Kvėdarnos bažnyčioje buvo aukojamos šv.Mišios už Kęstučio apyg. Dariaus raj. partizanus: rinktinės vadą P.Balčiną-Pušį-Radvilą(manoma, kad žuvo 1952m., tiksliai nėra žinoma), būrio vadą S.Paulavičių-Rambyną (žuvo 1951m. birželio 29d.), A.Paulavičių-Jovarą (žuvo 1951m. birželio 29d.), štabo darbuotojus V.Ribždą-Ramutį ir S.Šerpytį-Narsiunaitį (abu žuvo 1952m. rugsėjo 27d.) ir kitus Dariaus raj. partizanus.

Po šv.Mišių brolių Paulavičių žuvimo vietoje Grimzdų k. pašventintas paminklas. Jį pašventino ir šv.Mišias aukojo Kvėdarnos klebonas, giedojo Kvėdarnos tremtinių choras.

Pagerbti žuvusių didvyrių susirinko gausus būrys savanorių, šaulių, politinių kalinių ir tremtinių iš Rietavo, Švėkšnos, Šilalės, Tauragės, Veiviržėnų, Priekulės ir Klaipėdos. Dalyvavo "Žemaičių saulutės" redaktorė K.Paulauskaitė ir korespondentė Z.Paulauskaitė.

Paminklas jau pašventintas

Amžina pagarba žuvusiems

K.Paulauskaitės nuotraukos

Minėjimą vedė Klaipėdos jūrų šaulių rinktinės vadas S.Jotkevičius. Kalbėjo Z.Paulauskaitė, D.Varkalis, Tauragės "Geležinio vilko" vadas L.Laurinskas, Z.Bitinienė, šaulys S.Poška iš Švėkšnos, Rietavo šaulių vadas S.Eigirdas ir kiti.

Buvo dainuojamos partizanų dainos, deklamuojamos eilės.

Pabaigoje P.Balčino-Pušies sūnėnas J.Balčiūnas tarė padėkos žodį susirinkusiems ir prisidėjusiems prie paminklo statybos ir susitikimo organizavimo.

Z.BITINIENĖ

Ar išliks bent vardas?

1941m. sukrėtė baisi žinia, kad veža žmones. Iš mūsų kaimo ištrėmė stambų ūkininką, pulkininką Dundulį su šeima. Jie žuvo Igarkoje.

1944m. rudenį gaudydami į sovietų armiją, mirtinai sužeidė bėgantį iš namų slėptis Joną Kilčiauską. Du jo broliai pabėgo. Vėliau kitą brolį Mykolą nuteisė, jis žuvo Komijos anglių kasyklose. Seserį Oną nuteisė ir ištrėmė. Ištrėmė ir kitus šeimos narius.

Jaunuoliai nenorėjo tarnauti okupantams: Jonas Leškauskas, Anicetas Lukšys ir tėvas Jonas Lukšys (1919m. Lietuvos savanoris- Vyčio Kryžiaus kavalierius), Steponas Bašys (1949m. rasti miške jo palaikai) 1949m. išėjo pas partizanus.

Įsiutę NKVD žmogžudžiai sodybos kieme sušaudė tėvą, o troboje sūnų Vilčiauskus- įtarė juos bendraujant su partizanais. Iš Tausėnų k. į Rusijos platumas ištrėmė 10 šeimų.

Visi partizanai žuvo, tik niekas nepasako, kur jie užkasti. Taip buvo sunaikintas Tausėnų kaimas, sugriauti visi pastatai. Ar išliks bent gražus Tausėnų kaimo vardas?

Janina LUKŠYTĖ-JANUŠKIENĖ

Budėjimas buv. KGB rūmuose- "laiko gaišinimas" ar kiekvieno doro lietuvio pareiga?

Liepos 15d. keturi LPKTS Kuršėnų skyriaus žmonės atvykome budėti į KGB rūmus, tęsiant akciją "Archyvus į švarias rankas".

Nustebome: budėjo tik vienas kretingiškis; stebino ir vykdomų remonto darbų mastai. Žinant šių metų biudžetą (jis- "skylėtas"), toks aktyvus remontas KGB rūmuose aiškiai byloja, kad norima kuo skubiau atsikratyti šitos nemalonios LDD partijai situacijos, kai ji nepajėgia išspręsti "Skuodžio problemos".

Budėjimas rūmuose nebuvo labai malonus, kadangi tinkas patalpose kai kur nuo lubų visai nukritęs, o kai kur dar kabojo ir kiekvieną akimirką galėjo nukristi ant galvų. O trečio aukšto visos patalpos (taip pat ir mūsų gyvenamos) buvo pilnos dulkių ir triukšmo: remontininkai budinčiųjų nelepino!

Budėjome tik trečio aukšto poste Nr.3, o likusieji rinkome aukas prie pagrindinio įėjimo į KGB rūmus.

"Aukotojų kontingentas" buvo labai įvairus. Prancūzų, amerikiečių, vokiečių ekskursijos, "apsiginklavusios" fotoaparatais ir filmavimo kameromis, nuolat prašė parodyti muziejų, kuris iki rugpjūčio 15d. uždarytas. O jis uždarytas todėl, kad užsienio lietuviai nepamatytų genocido aukų kankinimo kamerų. LDDP žino, ką daro!

Pabaigai noriu pakartoti rūmų komendanto p.S.Žuko žodžius: "Nepasiduokite provokacijoms, netiesa kad budėjimas- tai laiko gaišinimas! Tęsti akciją "Archyvus į švarias rankas"- visų mūsų šventa pareiga!"

Jonas VAIŠNORAS

Kuršėnai

Mano sesuo!

Liepos 21-osios "Tremtinyje" išspausdinta nežinomų partizanų nuotrauka- trys partizanai ir dvi mergaitės. Širdis ėmė plakti smarkiau. Taip, tai mano sesuo- Jonė Jalinskaitė- Klonienė- Audra su savo jaunystės draugais.

O Dieve! Kiek prisiminimų ši nuotrauka sukėlė! Buvome jauni, gražūs. Tik gyvenimas buvo baisus. Baisus, tačiau ne beprasmis. Yra ką priešpastatyti parsidavėliams bolševikams, kurie, praradę sąžinę ir žmogiškumą, niekada nebus laimingi. Kiek jaunų žmonių nelygioje kovoje už Tėvynę krito nuo jų kruvinų rankų!

Viešpatie, suteik ramybę broliams ir seserims, nepanorusiems tarnauti budeliams ir savu noru išėjusiems iš šio pasaulio.

Mano sesuo, perėjusi sovietinių gulagų baisumus, dar gyva, o jos draugai miega po žaliuojančiais medžiais, nuolat mums primindami: budėkite!

Stasė JALINSKAITĖ-SEMAŠKIENĖ

Raseiniai

Atviras laiškas LPKTS Prienų sk. vadovui

"Tremtinio" Nr.21 perskaičiau J.Matukevičiaus-Danieliaus straipsnį "Nestatykime užmaršties paminklų didvyriams". Sukrėtė tragiškas Senavaičių šeimos iš Pakiauliškio k. likimas.

Gerbiami prieniškiai! Nevalia pamiršti žuvusių partizanų Senavaičių ir jų brolio tremtinio Povilo, gyvu žodžiu kovojusio su mūsų pavergėjais. Siūlau prie jų namo Pakiauliškio k. pastatyti Lietuvos laukų akmenį arba kryžių su jų vardais.

Gerbiami LPKTS Prienų sk. vadovai, aptarkite tai ir savo nutarimą bei adresą, kuriuo reikia siųsti aukas, paskelbkite "Tremtinyje".

A.IMBRASAS

Ramygala

Algimanto apygardos kovų vietomis

Algimanto apygarda sukurta 1947m. gegužės mėn. 1948m. ją sudarė 3 rinktinės: Šarūno, K.Margio ir Žalioji.

Rugpjūčio 12d. (šeštadienį) 9val. iš LPKTS Panevėžio sk.būstinės (šv.Trejybės bažnyčios klebonija, Sodų 3) išvykstame aplankyti apygardos kovų vietas. Kviečiame tos apygardos partizanus, jų ryšininkus ir rėmėjus. Vykstame vienai dienai. Kelionė prasidės šv.Mišiomis Troškūnų bažnyčioje. Transportas nemokamas. Įsidėkite sumuštinių ir nepamirškite geros nuotaikos.

Smulkesnė informacija tel.8-254-38030

Antanas ŠIMĖNAS

Algimanto apygardos partizanai. Antroje eilėje klūpi pirmas iš kairės Kazys Jurevičius-Dobilas, K.Margio rinktinės vadas. 1949m. nuotr.

ILSĖKITĖS RAMYBĖJE

Vincas Siutilas
1907-1995

V.Siutilas gimė 1907m. balandžio 6d. Šilutės raj. Žiogaičių k. Būdamas trejų, liko be motinos.

1944m. areštuotas ir nuteistas 10 metų. Kalėjo Gorkio srt. ir Karagandos lageriuose. Iš ten išsiųstas į tremtį pas 1949m. į Irkutsko srt. ištremtą savo šeimą.

V.Siutilas mirė liepos 10d., palaidotas Šilutėje.

LPKTS Šilutės sk.taryba

Nastė Valainytė-Biguzienė
1919-1995

Liepos 20d. mirė LPKTS Panevėžio sk. narė Nastė Biguzienė.

Velionė gimė Zarasų apskr. Antazavės valsč. 1946m. suimta už partizaninę veiklą, nuteista 5m. laisvės atėmimo. Kalėjo Motrosovo ir Belovo lageriuose Magadano srt. Ten 1953m. sukūrė šeimą ir 1971m. grįžo į tėvynę. Gyveno Panevėžyje. Palaidota Šiauliuose, Ginkūnų kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame vyrą ir dukrą su šeima.

LPKTS Panevėžio sk.

Jonas Romualdas Baniulis
1934-1995

J.R.Baniulis gimė Biržų apskr. Prūsagalės k., ūkininkų šeimoje. Mokėsi Buožių mokykloje.

1948m. su visa šeima ištremtas į Irkutsko srt. Golumetsko raj. Kurtuj gyvenvietę. Į Lietuvą grįžo 1958m.

J.R.Baniulis buvo aktyvus LPKTS Panevėžio sk. narys.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną, dukras, brolius ir seseris.

LPKTS Panevėžio sk.

Aksavera Kaziekienė
1928-1995

Liepos 17d. amžinam poilsiui išlydėjome A.Kaziekienę.

Velionė gimė ir augo Marijampolės raj., gyveno Zarasų krašte. Už darbą pogrindyje buvo tardoma Marijampolės, Lukiškių kalėjimuose ir ištremta į Intos lagerius. Ten sukūrė šeimą.

Tesuteikia Viešpats Jos sielai ramybę.

Grupė likimo draugų

UŽJAUČIAME

Reiškiame giliausią užuojautą p.Stasei STANELIENEI dėl vyro Prano Stanelio mirties.

Nuoširdžiai dėkojame už auką Jos vyro atminimui.

LPKTS pirmininkas A.LUKŠA

Paminėsime partizaną ir poetą

Rugpjūčio 12d. Raseinių raj. Pakapurnio k. vyks LLKS Prezidiumo nario partizano majoro Petro Bartkaus gimimo 70-mečio minėjimas. 12val. bus atidengtas ir pašventintas sovietinių baudėjų nugriautoje P.Bartkaus tėviškėje paminklinis akmuo. Po to bus einama prie Pakapurnio kalno, kur 13val. bus aukojamos šv.Mišios už P.Bartkų, mirusius jo gimines ir žuvusius šios apylinkės partizanus. 14val. Maironio, P.Bartkaus (jis rašė eiles Alkupėno slapyvardžiu), partizanų ir tremtinių dainas dainuos LPKTS Vilniaus sk. choras. Bus deklamuojamos eilės. Prisiminimais dalysis kovų bendražygiai- Kęstučio ir Prisikėlimo apygardų partizanai. 16val. bus pagerbti P.Bartkus ir kiti šioje apylinkėje žuvę partizanai.

Kviečiame visus dalyvauti ir pagerbti už Lietuvos laisvę žuvusį didvyrį.

Dėkojame

Nuoširdžiai dėkojame Sydney Lietuvių katalikų kultūros draugijai už labdaros siuntą, gautą 1995 07 31 iš Australijos (c/o 82 John St Lidkombe N.S.W 2141).

LPKTS pirmininkas A.LUKŠA

Atitaisymas

"Tremtinio" Nr.28 psl.8 dėl spaustuvės kaltės sukeistos straipsnelių "Išlipome iš "velnio duobės" ir "Atsiliepkite!"nuotraukos. Skaitytojų ir autorių atsiprašome.

TREMTINYS
Vyr. redaktorius Romualdas Jurelionis
1995m.rugpjūčio 4d. Nr. 29(170). SL289.
Mūsų adresas: Laisvės al. 39, 3000 Kaunas, tel. 209530
koresp.: *Edmundas Simanaitis*
lit. red.: *Danutė Bartulienė, Faustė Pilipaitienė*
korekt.: *Audronė Kaminskienė*
tech.red.: *Vesta Milerienė*
Kaina 70ct

Maketavo Kazimieras Žemaitis. Spausdino valst. "Aušros" spaustuvė, Vytauto pr.25, Kaunas. Ofsetinė spauda, 2 sp. lankai. Tiražas 4000. Užs. Nr.4781

"Tremtinio" laikraštyje dažniausiai spausdinamos archyvinės nuotraukos, todėl spaustuvei dėl jų kokybės pretenzijų neturime